

Левченко Л. Л.,
к.і.н, директор Державного архіву Миколаївської області,
м. Миколаїв, Україна

ЛУЇЗІАНА І ТЕХАС: СТВОРЕННЯ АРХІВНИХ УСТАНОВ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ КОЛОНІАЛЬНОГО ПЕРІОДУ В ОЦІНЦІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО АРХІВІСТА

У статті висвітлена історія формування документальних колекцій колоніального періоду, їх розподіл по архівах колишніх метрополій, створення архівних установ, зусилля істориків і архівістів по збиранню історичного документального надбання Луїзіани і Техасу. Зроблено висновок про те, що американські архівісти на перший план висувують інтереси дослідників, тому не лише зберігають наявні в їх архівах документальні комплекси, а зосереджують свою увагу на поповненні архівів копіями цінних історичних документів.

Ключові слова: архів штату Луїзіана, архів штату Техас, історія архівів США.

Левченко Л. Л.,
к.и.н., директор Государственного архива Николаевской области,
г. Николаев, Украина

ЛУИЗИАНА И ТЕХАС: СОЗДАНИЕ АРХИВНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ И ВОЗОБНОВЛЕНИЕ УТРАЧЕННЫХ ДОКУМЕНТАЛЬНЫХ КОМПЛЕКСОВ КОЛОНИАЛЬНОГО ПЕРИОДА В ОЦЕНКЕ СОВРЕМЕННОГО УКРАИНСКОГО АРХИВИСТА

В статье освещена история формирования документальных коллекций колониального периода, их разделение по архивам бывших метрополій, создание архивных учреждений, усилия историков и архивистов по собиранию исторического документального наследия Луизианы и Техаса. Сделан вывод о том, что американские архивисты на первый план выдвигают интересы исследователей, поэтому не только хранят имеющиеся в их архивах документальные комплексы, а сосредотачивают свое внимание на пополнении архивов копиями ценных исторических документов.

Ключевые слова: архив штата Луизиана, архив штата Техас, история архивов США.

Levchenko L. L.,
Ph.D. in History, The Head of the State Archives of Mykolaiv Region

LOUISIANA AND TEXAS: THE CREATION OF ARCHIVAL INSTITUTIONS AND RECOVERY OF LOST RECORDS COMPLEXES OF THE COLONIAL PERIOD

The history of regional archives in the United States has not been properly illuminated in either Soviet or modern academic literature. There are many reasons for this that do not require clarification for they are quite self-explanatory.

The earliest records complexes and archival institutions in the United States were established in Louisiana and Texas. In New Orleans archives date back from the late seventeenth century, while in the cities of San Antonio de Bexar and Nacogdoches they were founded in the beginning of the eighteenth century. During the change of government in Louisiana and Texas each party sought to seize the archives. Consequently, at the moment records do not represent a coherent and comprehensive documentary complex. The principal archival issue of Louisiana and Texas is the dispersion of historical documentary heritage in the archives of Spain, Mexico, Cuba, the United Kingdom, numerous depositories in the United States and private collections. Authorities, members of historical societies and archival associations, librarians, university professors saw their main task as identifying, returning the originals or copying the documents of the colonial period. Without documents of the colonial period the history of Louisiana and Texas will never be explored in its entirety and complexity and the legal and territorial issues of these states will never be resolved.

Louisiana Historical Society members were the ones to begin collecting records. Significant work in copying documents held in the archives of Spain was done by the president of the Society Charles Etienne Arthur Gayarré. In the late nineteenth century an important role was played by the Historical Association

and Edwin Adams Davis, who initiated the creation of the Department of archives and manuscripts as a part of the university to be used as the official archives of Louisiana (1935), and later founded the Archives and Records Service of Louisiana (1956). A key role in restoration of the colonial history of Louisiana held a project directed on microfilming and cataloging the archival records on Indies in Seville, implemented by the Loyola University in New Orleans.

In Texas since the days of the Republic archives were traditionally taken care of by the authorities. In 1839 a library was founded for storing archival documents in Texas, in 1959 – a Library and Archives Commission. Texas legislative assembly allocated funds for copying and acquisition of archival records. 1909 was a landmark year for the archives in Texas: a law on the concentration of historical records in the library of the state was passed, a library and historical commission was founded as an independent department, significant funds from the state budget were allocated for appropriations of important private collections connected to Texas history and above all – the functions of the librarian were identified by law as identifying and returning the original documents or obtaining authentic copies from archives abroad. The leading role in saving the colonial archives was played by Austin Texas University, the scientists of which led by Lester Gladstone Bugbee provided safekeeping, systematization and description of Bexar archives.

Taking Louisiana and Texas as an example one can detect that there is specificity to American archives and American records keeping and that they differ from the European ones. European archives are almost entirely original. Metropolis regarded archives of the American colonies as their property so they decided their fate. Louisiana and Texas were left with no colonial records. Making a claim for the return of the originals from Spain, Mexico or Cuba was unreasonable. That's why the only possible way to fill the "gaps" in history was through copying archives. For Americans the historical information itself was of special importance and it did not matter whether it was contained in the original document or a copy. Archivists don't just preserve documentary systems stocked in their archives but also focus on replenishing them with copies of historical documents. This work has been conducted by historians and archivists in the USA for more than 100 years. That is why they focus on various projects connected to microfilming or digitizing documents, developing and implementing rigorous standards of microfilm, digital copies and equipment, questioning the authenticity of copies, advancing in the international arena during the International Congress on Archives, and furthering ideas on exchanging microfilms. It is important that the authorities in the legislative acts stressed the need to restore historical documentary heritage and provide funding for acquisition of archival collections of original and copied records. American archivists give priority to the interests of historians, while relinquishing original documents. Generally, however, this approach serves historians more fully and provides them with an opportunity to study historical sources in the archives of their own country.

Key words historical documents, American, Louisiana and Texas.

Історія регіональних архівів США не набула висвітлення у радянській та сучасній науковій літературі. Цьому є багато причин, які не потребують викладення, оскільки добре усім відомі. Лише у працях знаної радянської вченої, фундатора курсу «архівна справа за кордоном» у Московському державному історико-архівному інституті, Ніни Валер'янівни Бржостовської [1] історії архівів американських штатів приділено кілька абзаців і вказано, що їх документи є багатющим джерелом для дослідження історії США. Однак, зазначена тема ніколи не втрачала своєї актуальності, по-перше, з точки зору архівної історії взагалі, по-друге, архівісти, а тим більше архівісти регіональних архівів, через певний інформаційний голод і відсутність можливості прямого спілкування завжди прагнуть отримати інформацію про досвід, умови роботи, проблеми та шляхи їх вирішення колегами аналогічних регіональних архівів в інших країнах. Історія

архівів Луїзіани і Техасу цікава, насамперед, зусиллями істориків-архівістів по збиранню документальної історичної спадщини своїх регіонів по архівах декількох країн, в яких історичні документи колоніального періоду опинились внаслідок переходу їх територій від однієї метрополії до іншої. Автор даної статті також є архівістом регіонального архіву, документальні комплекси якого потрапили до архівів інших країн*. Тому ця тема є

* У XIX ст. Миколаїв був головним військово-морським портом, центром суднобудування та місцем розташування Управління Головного командира Чорноморського флоту і портів, штабу Чорноморського флоту і усіх установ Чорноморського відомства Російської імперії. Архівні документи Морського відомства відкладались у Чорноморському архіві, який у 1930-х рр. був вивезений до Ленінградських центральних архівів. Зараз вони зберігаються у Російському державному архіві Військово-морського флоту та Російському державному історичному архіві у Санкт-Петербурзі. Миколаїв частково втратив свою історію. Історики не мають можливості дослідити усі аспекти не лише історії міста, а й Півдня України в цілому. Повернення цих документів в оригіналах або копіях на теперішній час представляє значну проблему через відсутність коштів та підтримки з боку органів влади.

близькою автору не лише через дослідження розвитку архівної справи у США, а ще й з власного професійного інтересу.

Луїзіана набула статусу штату США 1812 року, Техас – 1845 року. Штати відрізняються за часом заселення і освоєння території та етнічним складом поселенців [2]. Луїзіана була відкрита під час експедиції іспанця Ернандо де Сото у 1541 році. У 1682 році Рене Роберт Кавальє де ля Саль (R  ne Robert Cavelier de la Salle, 1643-1687) оголосив цей регіон французькою колонією. На сучасній мапі США французька колонія Луїзіана представлена 15 штатами. Вона включала територію від Землі Руперта на півночі до Мексиканської затоки на півдні. Територія штату Луїзіана не співпадає із територією, що належала колонії Луїзіана у XVII-XVIII ст. навіть у кордонах сучасного штату. Французька Луїзіана була свого роду буфером між англійськими володіннями на сході та іспанськими – на південному заході. Франція управляла величезними територіями колонії у 1682-1762 рр. та 1800-1803 рр., але заселити і освоїти їх не змогла через складні кліматичні та географічні умови. Однак, 1718 року французи заснували місто Новий Орлеан. Іспанія управляла колонією Луїзіана з 1764 р. до 1800 (фактично до 1803 р.). Луїзіана була підпорядкована іспанському генерал-капітанству Куба, губернатор якого знаходився у Гавані. Разом з Луїзіаною до цієї адміністративної одиниці входила й Флорида. 1793 року Папа Пій VI (1717-1799 рр., 250-й Папа Римський у 1775-1799 рр.) заснував римсько-католицьку єпархію Луїзіани та обох Флорид. Французи і іспанці вважали колонію Луїзіана збитковою. 1 жовтня 1800 року Франція і Іспанія підписали у Сан-Ільдефонсо угоду, за якою 30 листопада 1803 року Іспанія повернула Луїзіану Франції. Наполеон мав амбіційні плани заснування імперії у Новому Світі, але через політичні невдачі і нестачу коштів для ведення війни вирішив продати величезну територію Луїзіани Сполученим Штатам. Угода про купівлю Луїзіани була підписана 30 квітня 1803 року у Парижі, Сенат США ратифікував угоду 19 жовтня 1803 року, Франція передала Луїзіану США 20 грудня 1803 року [3]. Однак освоїти таку територію

відразу США також не були спроможні. Уся територія за концепцією Дж.Фр. Тернера представляла собою «фронтір-зону».

Біля Нового Орлеану 8 січня 1815 року відбулася морська битва між англійським і американським флотами, після якої Великобританія остаточно змирилась із втратою північноамериканських колоній, індіанці були зігнані на Індіанську територію, що з часом зменшилась до розмірів сучасного штату Оклахома, а уряд США розпочав широку політику експансії. 2 грудня 1823 р. Президент Джеймс Монро у щорічному посланні проголосив територію північноамериканського континенту закритою для подальшої колонізації європейськими державами.

На території штату Луїзіана сформувався своєрідний склад населення: французи, іспанці, африканці, креоли та каджуни. Із входженням до США у штаті Луїзіана почали селитись англійці та німці, а у другій половині XIX ст. – китайці та інші переселенці азійського походження. У Луїзіані, як і в інших південних штатах, до Громадянської війни (1861-1865 рр.) розвивалось плантаційне господарство, вирощували цукровий очерет, на плантаціях використовувалась рабська праця.

На території Техасу до іспанської колонізації мешкали індіанські племена. Іспанець Алонсо Альварес де Пінеда (Alonso   lvarez de Pineda, 1494-1519) першим наніс на мапу берегову лінію Техасу. До кінця XVIII ст. територія Техасу і сучасної Мексики входила до складу колонії Нова Іспанія. 1821 року Нова Іспанія стала незалежною від метрополії державою – Мексиканською імперією, а Техас – її частиною. У XIX ст. до Техасу просунулися англо-американські переселенці зі сходу США. Першими 1825 року переїхали 300 родин з Міссурі, предводителем яких був Стівен Фуллер Остін (Stephen Fuller Austin, 1793-1836). Остін, якого називають «батьком Техасу», приводив все більше і більше переселенців. З часом англо-американського населення у Техасі стало стільки, що воно порушило питання про відділення від Мексики і повстало проти мексиканського режиму. У 1836-1846 рр. як окрема держава існувала Республіка Техас, першими

президентами якої були Девід Гувернер Бернет (David Gouverneur Burnet, 1788-1870 рр., президент з 17 березня до 22 жовтня 1836 р.) та Семюель Хьюстон (Samuel Houston, 1793-1863 рр., президент у 1836-1838 та 1841-1844 рр.). До Республіки Техас входили частини Оклахоми, Канзасу, Колорадо, Вайомінгу та Нью-Мексико. Республіка мала свою Конституцію, парламент, уряд, встановила дипломатичні відносини із європейськими країнами. Однак, постійні сутички із індіанськими племенами і загроза вторгнення мексиканської армії призвели до анексії Республіки Техас до США. У Техасі розвивалось плантаційне господарство, вирощували бавовняні культури, до Громадянської війни (1861-1865 рр.) використовувалась рабська праця. Індіанці остаточно виселились з Техасу у 1870-х рр., а європейська колонізація тривала до кінця Другої світової війни [4].

У Громадянську війну (1861-1865 рр.) Луїзіана, Техас і Арканзас увійшли до складу Конфедерації. У період Реконструкції (1865-1877 рр.) на території Луїзіани і Техасу федеральним урядом була уведена військова адміністрація [5].

Проблеми архівів Луїзіани і Техасу стали результатом історичного розвитку цих територій у колоніальний період і в основному пов'язані із їх розподілом між різними метрополіями. До подолання цих проблем долучились різні інституції і особи, результатом діяльності яких стало відновлення документальної історичної спадщини та заснування архівних установ для зберігання архівних документів, утворюваних на території штатів.

Дослідник історичних товариств Луїзіани Альфред Леммон відніс початок її архівів до 1682 року [6], коли представник французького короля Рене Роберт Кавальє де ля Саль доручив архіваріусу Жаку де ля Метарі (Jacques de la Metairie, 1636-?) [7] збирати і описувати архівні документи, утворені французькими органами влади. 2 серпня 1717 року в Луїзіані був виданий закон про забезпечення збереженості архівних документів нотаріату. Він вимагав, щоб усі нотаріальні акти упорядковувались у хронологічному порядку, підшивались і датувались на обкладинках справ. Згодом у Новому Орлеані був створений Нотаріальний архів.

Значного обсягу архівні колекції утворились у католицьких соборах за часів іспанської колонізації. Католицькі священники були першими архівістами приходських архівів. Значний внесок у збереження архівів Луїзіани зробив Антоніо де Седелла (Антоніо де Седелла, (Antonio de Sedella, уроджений як Francisco Ildelfonso Mareno, 1748-1829)), пастор кафедрального собору Св. Луїса у 1787-1790 рр. та у 1795-1829 рр. Представник іспанської інквізиції де Седела відомий жорстоким ставленням до населення Нового Орлеану та пізнішим спокутуванням гріхів. Не зважаючи на те, що Седелла був іспанцем, він рятував документи французького колоніального періоду від втрат, копіював, збирав і зберігав інші історичні документи. Після заснування об'єднаної католицької діоцезії Луїзіани і Флориди (1793), єпископ Луїс Ігнаціо Марія де Пеналве й Карденас (Luis Ignatius Maria de Peñalver y Cárdenas, 1749-1810 рр., єпископ у 1794-1801 рр.) призначив Франциско Брютіна (Francisco Brutin) [8] першим архівістом діоцезії. 11 липня 1797 року Брютін присягнув на чесне виконання своїх обов'язки як архівіст. Чотири роки по тому він пішов у відставку через втрату зору у віці 75 років. Другим архівістом діоцезії був секретар і нотаріус Франциско Бермудес (Francisco Bermudes) [9].

Дослідження американського вченого, хранителя історичної колекції Нового Орлеану Альфреда Леммона [10] стосовно долі іспанських колоніальних архівів Луїзіани свідчить про розпорошеність документів Луїзіани архівами Іспанії, Мексики, Куби численними депозитаріями у Сполучених Штатах та значні зусилля істориків-архівістів по виявленню, поверненню і копіюванню цих документів.

Французький колоніальний префект барон П'єр Клемент де Ласса (Pierre Clement de Laussat, 1756-1835) як посередник наглядав за передачею Луїзіани від Іспанії до Франції, а потім від Франції до США у 1803-1804 роках. 1929 року у маєтку Ласса «Бернадет» (Bernadets) нащадком барона, Антуаном дю Прі (Antoine du Pré) були віднайдені і вперше досліджені журнали і мемуари Ласса. Щойно прибувши до Луїзіани, Ласса затребував доступ до усіх іспанських архівів та їх описів. Відповідно до підписаної у Сан Ільдефонсо угоди

Іспанія мала передати документи про кордони, справи з індіанцями, військові пости, мапи і плани французькій стороні. Документи політичного та воєнного характеру залишались у іспанців і передавались на зберігання до архіву у Гавані. Документи місцевого характеру залишались у місцевих архівах, на момент передачі їх було опечатано для забезпечення автентичності. Ласса у виконанні своєї архівної місії долав певні перешкоди. У Новому Орлеані іспанські посадові особи без наказу колишнього іспанського губернатора Мануеля де Салседо (Juan Manuel de Salcedo, губернатор іспанської Луїзіани у 1801-1803 рр.) відмовились віддавати архіви. Іспанські керівники наказали комендантам військових постів підготувати описи їх архівів і передати Ласса тільки ті документи, що стосувались жителів підвладних їм районів та їх власності. 15 січня 1804 року Ласса вимагав, щоб іспанська влада передавала документи новій американській адміністрації через його офіс. 7 лютого 1804 року списки і реєстри документів, які Іспанія віддавала Франції, були готові. Ці списки включали едикти і декларації короля Франції, документи французької Компанії Індій (компанія, яка мала 1717-1731 рр. монополію на торгівлю у Луїзіані), декрети і накази короля Іспанії, документи про земельні концесії. Усвідомлюючи усю важливість мап і планів Ласса безпосередньо наглядав за їх передачею. Від США для прийому архіву 12 березня 1804 року прибули комісיוнери Уільям Чарльз Коул Клейборн (William Charles Cole Claiborne, 1773-1817, перший губернатор штату Луїзіана у 1812-1816 рр.) та Джеймс Уілкінсон (James Wilkinson, 1757-1825, генерал, перший губернатор території Луїзіана у 1805-1807 рр.). Ласса вимагав, щоб з боку США були призначені відповідальні за архів, створені відповідні депозитарії для зберігання документів та забезпечено доступ зацікавленим особам до документів архіву. У відповідь на цю вимогу Клейборн і Уілкінсон запевнили Ласса, що зроблять усе необхідне і просили доставити архів у цілісності відповідно до підписаної між США і Францією угодою. Отже, Ласса занотував у своєму щоденнику 12 березня 1804 року, що він передав архів і описи до

нього американським представникам. Однак, це була лише частина документів Луїзіани.

Іспанський бюрократичний апарат утворив у своїй діяльності значний обсяг документальних комплексів, більша частина яких на теперішній час зберігається в архівах Іспанії: Генеральному архіві м. Сіманкас (Archivo General de Simancas) [11], Національному історичному архіві у Мадриді (Archivo Histórico Nacional) [12] та Генеральному архіві Індій у м. Севілья (Archivo General de Indias) [13]. Архів у Сіманкасі зберігає персональні справи військовослужбовців, документацію на фортифікаційні споруди, документи про воєнні операції, Американську революцію, стосунки з індіанцями, торгівлю з Кентуккі, дипломатичні відносини Іспанії зі Сполученими Штатами, американську активність у долині Міссісіпі упродовж 1780-х років тощо.

Національний історичний архів у Мадриді, заснований 1850 року, спершу передбачався для зберігання документів монастирів. Однак, до архіву надійшли документи органів державної влади, дипломатичних місій, університетів тощо. У цьому архіві знаходяться документи колоніального періоду про дипломатичні стосунки США і Іспанії.

Генеральний архів Індій у Севільї, як вказував А. Леммон, містить найважливіші документи з історії Луїзіани. Колекція документів іспанських колоній у Новому Світі Архіву Індій веде свій початок від 1777 року, коли історик Хуан Баутіста Муньос (Juan Bautista Muñoz, 1745-1799) був направлений до Америки писати історію колоній. За його пропозицією були зібрані документи іспанських колоніальних органів влади і утворений архів у Севільї. Перший том «Historia del Nuevo Mundo» (Історія Нового Світу) Муньоса був виданий у Мадриді 1793 року. До архіву з часом надійшли документи Торгового дому і Ради Індій. Документи з історії Луїзіани містяться у колекціях «Папери державних органів», «Папери Сан Домінго» та «Папери Куби».

А. Леммон зазначив, що колекції документів з історії Луїзіани також знаходяться у Національній бібліотеці у Мадриді (Biblioteca Nacional de España), Королівській історичній академії (Real Academia de la Historia), бібліотеці Королівського палацу у

Мадриді (Palacio Real de Madrid), Морському музеї (Museo Naval) Мадриду, Історичному військовому архіві (Archivo General Militar de Madrid), архіві Географічної служби Армії (Архів картографії, Servicio Geografico del Ejercito), Історичному архіві Міністерства іноземних справ (Archivo Histórico of the Office of Foreign Affair), Історичному архіві протоколів (Нотаріальний архів, Archivo Histórico de Protocolos), а також архівах муніципалітетів, католицьких парафій, приватних колекцій тощо.

Накази та листування місцевих іспанських колоніальних органів влади та військових постів з Нового Орлеану спочатку потрапили до Пенсаколи (Флорида), потім через непорозуміння з моряками – до Мобілу (місто на узбережжі Мексиканської затоки, сучасний штат Алабама) і, нарешті, партіями у 1818 і 1819 роках були перевезені до Гавани. Коли 22 лютого 1819 року між США та Іспанією була підписана угода про передачу Флориди, йшлося й про передачу архівів. Однак, Іспанська Рада попередила офіційних посадових осіб у Гавані, щоб ті чинили будь-які перешкоди американським громадянам, які прагнуть отримати інформацію з архівів. 1835 року американський дипломат Ніколас Ф. Тріст (Nicholas Philip Trist, 1800-1874) отримав дозвіл вибрати деякі документи з тих матеріалів, до яких йому надали доступ в архіві Гавани. Ці документи Тріст направив до Бібліотеки Конгресу США. Частину документів 1888 року з Гавани перевезли до Генерального архіву Індій у Севільї. Інша частина лишилась у Національному архіві Куби (Archivo Nacional de Cuba) [14].

Місцеві документи, що залишились на зберігання у Луїзіані, виявились розкиданими по понад двадцяти депозитаріях. Документи міської ради «cabildo» Нового Орлеану опинились у Публічній бібліотеці міста; французькі та іспанські нотаріальні акти – у Нотаріальному архіві Нового Орлеану; судові документи – у Історичному центрі Луїзіани; значна кількість документів про службу чиновників різного рівня органів влади була розкидана по чисельних депозитаріях у США та Іспанії; документи Земельного офісу штату Луїзіана, пошкоджені у пожежі 1871 року, вдалося

відновити завдяки зусиллям приватного колекціонера Уільяма Х. Уайлдера (William H. Wilder, 1836-1885). Дослідники вважають безцінними документи парафій католицької церкви колоніального періоду. Більша їх частина зберігається у Архідіоцезії Нового Орлеану, деякі загинули у пожежі 1788 року. У 1890-х роках Університет Нотр Дам (Індіана) реалізовував проект по створенню національного центру по вивченню Католицизму у США і забрав більшість документів місцевих парафій до своїх архівів.

Таким чином, через кількаразову зміну метрополій, передачу влади від французьких колоніальних органів до іспанських, знов до французьких і, нарешті, до американських, Луїзіана фактично втратила свої документальні комплекси колоніального періоду, а разом із нею постраждали й інші штати, що з плином часу утворились на території колишньої колонії. Відсутність повного комплексу документів колоніального періоду мала свої наслідки й у ХХ ст., у тому числі у невідомості проблеми визначення кордонів між штатами (Луїзіана і Техас 1974 року звертались до архівів під час розгляду справи про кордони у суді), між США та Мексикою (наприкінці ХХ ст. питання про кордони у відносинах цих держав мало високий пріоритет через з'ясування прав на розташування підприємств нафтохімічної промисловості) [10, с. 142].

На хвилі піднесення патріотичних настроїв після битви біля Нового Орлеану (1815 р.) інтелігенція штату Луїзіана розпочала активну роботу по збиранню історичних джерел. Голова Верховного суду Луїзіани Френсіс Ксав'єр Мартін (Francis Xavier Martin, 1762-1846, президент Історичного товариства Луїзіани у 1846 р.) започаткував публікацію документів Суду, починаючи від 1809 року. Генрі Адамс Баллард (Henry Adams Bullard, 1788-1851, президент Історичного товариства Луїзіани у 1836 р. і 1847 р.), суддя Верховного суду, Секретар штату та член Палати представників заснував Історичне товариство Луїзіани. Організаційна зустріч членів майбутнього Історичного Товариства відбулась 9 травня 1835 р., а перше засідання – у січні 1836 р. [15]. Генеральна Асамблея штату визнала Товариство 1848 р.

У Громадянську війну (1861-1865) архіви Луїзіани горіли і були пограбовані обома арміями. Відновлення діяльності Історичного товариства Луїзіани у повоєнний період пов'язане з ім'ям першого Президента Тулейнського Університету Нового Орлеану (Tulane University) Уільяма Престона Джонстоуна (William Preston Johnstone, 1831-1899). Президентом Товариства у другій половині XIX ст. були: суддя Верховного Суду Луїзіани Уільям Уірт Гове (William Wirt Howe, 1833-1909 рр., президент Історичного товариства Луїзіани у 1888 р.), професор французької мови Тулейнського університету Елсі Фортє (Alcee Fortier, 1856-1914), Секретар штату Луїзіана Чарльз Етьєн Артур Гайар (Charles Étienne Arthur Gayarré, 1805-1895, Секретар штату Луїзіана у 1845-1853 рр., Президент Історичного товариства Луїзіани у 1859 р. і 1879 р.). Зустрічі членів Товариства відбувались в аудиторіях, а зібрані ними документи зберігались у бібліотеці Університету. Члени Товариства зосереджувалися на перекладі й описуванні документів та створенні карткового каталогу. В основному опрацьовувались документи французьких і іспанських судів [16]. Уільям Гове згодом очолював й Історичну асоціацію штату Луїзіана. Він написав «Municipal History of New Orleans» (Муніципальна історія Нового Орлеану) [17].

Значний внесок у зберігання і збирання документів колоніального періоду зробив Президент Історичного товариства Луїзіани Чарльз Гайар. Він випросив у губернатора 1 тис. дол. на придбання паперу і організував копіювання французьких і іспанських документів, яким загрожувала втрата. Згодом він представив звіт про іспанські архіви Луїзіани «Report to the Legislature on the Louisiana Archives in Spain» (Звіт законодавчим зборам про архіви Луїзіани, написані іспанською мовою). Гайар виявляв і копіював документи з історії Луїзіани в архівах Іспанії. За результатами проведеної роботи він видав ряд книг, у тому числі чотиритомник «History of Louisiana» (Історія Луїзіани, 1866 р.). Значну роль у копіюванні документів в іспанських архівах відіграв Данбер Роулєнд, директор Департаменту архівів і історії Міссісіпі: 1906

року він їздив до Іспанії і копіював документи, що висвітлюють історію даного регіону в цілому [18].

А. Леммон відніс початок активної діяльності вчених США по виявленню документів у Гавані до 1914 року. Копіювання здійснювали представники Бібліотеки штату Техас, Бібліотеки Конгресу США та Чиказької незалежної наукової бібліотеки, заснованої 1887 року на кошти бізнесмена Уолтера Луміса Ньюберрі (Walter Loomis Newberry, 1804-1868). 1913 року історик Герберт Юджин Болтон (Herbert Eugene Bolton, 1870-1953 рр.) виявив документи з історії Луїзіани і долини Міссісіпі в Національному архіві Мексики (Archivo General de la Nación de México), серед яких документи про кордони Техасу і Луїзіани, організацію оборони, торгівлю, стосунки з індіанцями [10, с. 150, 152, 153]. Болтон опублікував у 1914-1915 рр. праці «Athanasie de Mézières and the Louisiana-Texas Frontier, 1768-1780» (Атанас де Мезьєр та луїзіано-техаський кордон) та «Texas in the Middle Eighteenth Century: Studies in Spanish Colonial History and Administration» (Техас у середині XVIII ст.: дослідження іспанської колоніальної історії і адміністрації).

1920 року архівістом Історичного товариства став юрист і редактор «Louisiana Quarterly» Анрі Плоше Дарт (Henry Plauché Dart, 1858-(1935-?)), під керівництвом якого Товариство підготувало до видання збірники документів «French Superior Council, 1717-1769» (Французька вища рада) та «Spanish judicial archives, 1769-1803» (Іспанські юридичні архіви). Дарт пропонував законодавчим зборам створити у Луїзіані Департамент архівів і історії, але його пропозицію не прийняли [19].

11 квітня 1889 р. у Новому Орлеані була заснована Історична асоціація Луїзіани, мета якої полягала в організації депозитарію документів Армії Конфедерації. Одним із президентів Асоціації був доктор історії з Університету штату Луїзіана Едвін Адамс Девіс (Edwin Adams Davis, 1904-1994). 1935 року Девіс виклопотав у свого керівництва кошти для заснування у складі Університету Департаменту архівів і рукописів, директором якого він став згодом. Вчений також ініціював прийняття Генеральною Асамблеєю закону про визнання

університетського архіву офіційним депозитарієм документів органів влади штату. Таким чином, університетський архів став архівом штату і виконував цю роль протягом 20 років. 1936 року був прийнятий закон про обов'язковий примірник, який друкарня, органи влади та установи штату повинні були передавати на зберігання до архіву. 1940 року Генеральна Асамблея прийняла закон, відповідно до якого усі документи, створені органами влади штату, оголошувались публічними і загально-доступними. Виконання цих двох законів призвело до катастрофічного збільшення обсягів документів, що надходили до університетського архіву. Доктор Девіс 1954 року був вимушений взяти відпустку в Університеті для обстеження стану і обсягу архівів в установах штату. Девіс розробив і представив на розгляд Генеральної Асамблеї законопроект про утворення архіву штату, прийнятий 1956 року. Новий закон створював у штаті Луїзіана Архів і службу документації, підпорядковану Комісії з питань архіву і документації, що складалась із Секретаря штату, Генерального атторнея та Аудитора. Хоча губернатор Ерл Кемп Лонг (Earl Kemp Long, 1895-1960, губернатор у 1939-1940, 1948-1952, 1956-1960 рр.) наклав вето на виділення коштів, наполегливість Девіса та першого директора архіву штату Джона Крістіана Людвіга Ендрессена (John Christian Ludvig Andreassen, 1909-?, у 1944-1946 рр. Ендерссен працював у Лондоні, Швеції і Австрії як представник Агенції відновлення і реабілітації ООН, у 1946-1952 рр. очолював Адміністративний офіс Бібліотеки Конгресу США) дозволила здобути 43 тис. дол. для започаткування роботи архіву [20]. Ендрессен, як і Девіс, мав значний досвід архівної роботи. За часів Нового курсу Президента Ф.Д. Рузвельта він був регіональним директором проекту Адміністрації громадських робіт з описування документів у Луїзіані. Разом з описуванням, учасники проекту зробили переклади документів міської ради Нового Орлеану іспанського колоніального періоду [10, с. 152.]. Ендрессен опублікував декілька праць за результатами описування архівів Луїзіани, у тому числі «The national survey of county archives: a paper» (Національний огляд окружних архівів, 1938 р.), «Report on the Louisiana statewide records project and Historical Records Survey» (Звіт про описування документів у ході Огляду історичних документів у межах штату,

1940 р.), «Louisiana archives survey (under act no. 381, 1954)» (Архіви Луїзіани, 1956 р.) та інші.

Ключове значення для поповнення архівів Луїзіани мав проект по копіюванню документів в Архіві Інді у Севільї, розпочатий Університетом Лойоли Нового Орлеану наприкінці 1950-х рр. Іспанська сторона неприхильно зустріла пропозицію США про мікрофільмування і надала дозвіл лише на створення копій невеликих комплексів документів. Однак з часом співробітництво покращилось. Воно поширилось й на інші іспанські архіви і у результаті привело до створення Національного центру мікрофільмування «Centra Nacional de Microfilm» (*icn.*) (Служби репродукування документів державних архівів «Servicio de Reproduccion de Documentos de los Archivos Estatales» (*icn.*)). У ході проекту документи спочатку були каталогізовані і лише потім виготовлялись мікрофільми. Копії надійшли не тільки до архівів штату Луїзіана, а й у Каліфорнію, Флориду, Іллінойс, Міссісіпі, Міссурі, Нью-Йорк, Теннессі, Техас, Вісконсин, Північну Кароліну та Національний архів США. Після Іспанії проект був поширений й на кубинські архіви. Реалізація проекту тривала понад 30 років. На початку 1990-х рр. був започаткований проект «Africans in Spanish and early American Louisiana» (Африканці в іспанській та ранній американській Луїзіані), мета якого полягала у створенні бази даних на невідомі часів іспанської колонізації Луїзіани [10, с. 153].

3 серпня 1961 року до архіву штату Луїзіана почали надходити документи французьких колоніальних органів влади та церковні документи. Їх упорядкування, індексування і каталогізацію здійснював волонтер архіву, історик і генеалог Уїнстон ДеВілл (Winston DeVille, 1937 р.н.). 1961 року архів опублікував «Calendar of Louisiana Colonial Documents» (Календар колоніальних документів Луїзіани) [20].

1972 року Комісія з питань архіву і документації Луїзіани була ліквідована, а архів підпорядкований Секретарю штату. Однак, ці бюрократичні корективи не внесли суттєвих змін у становище архіву. Він розташовувався у непристосованих приміщеннях на старому складі, давно визнаному

органами пожежного нагляду небезпечним і непридатним для зберігання документів. 1974 року керівником архіву призначили члена Історичного товариства Луїзіани Дональда Лем'є (Donald J. Lemieux). Він вважав, що архів має бути комплексною установою, яка поширює свою діяльність, як на зберігання історичних документів, так і на управління поточною документацією в установах. Лем'є скеровував роботу архіву на здійснення експертизи цінності неактивних документів установ, розробку і впровадження переліків зі строками зберігання, відбір та передачу цінних документів на зберігання до архіву; активізацію програми мікрофільмування. Збільшення обсягів документів в архіві та тиск громадськості примусили уряд штату прийняти рішення про спорудження архівного будинку. Губернатор Едвін Вашингтон Едвардс (Edwin Washington Edwards, 1927-, губернатор у 1972-1980, 1984-1988, 1992-1996 рр.) 1978 року ініціював перед Генеральною Асамблеєю питання про придбання земельної ділянки і будівництво архівного комплексу. Будівництво архіву тривало протягом 1984-1987 рр. Церемонія відкриття нової будівлі архіву відбулася 24 серпня 1987 р. Обсяг сховищ для зберігання історичних документів у новому будинку склав 75 тис. куб. футів, обсяг сховищ Центру документації – 85 тис. куб. футів. Сховища були обладнані сучасними протипожежними та охоронними засобами та системою клімат-контролю. Крім сховищ, у новому будинку були влаштовані конференц-зал та виставковий комплекс. Економічні труднощі призвели до того, що у частині приміщень Архіву розмістились інші установи штату, що перешкоджало нормальному функціонуванню архіву. Ледве Архів звільнився від орендарів (2003), як на нього чекали нові негаразди. Муніципальні, окружні, приходські архіви Луїзіани зазнали значних втрат через ураган «Катрина», який 29 серпня 2005 р. спустошив південно-східну Луїзіану. Перед архівістами Луїзіани постали нові завдання по врятуванню документальних комплексів та протистоянню майбутнім втратам історичних документів. Архівісти штату відвідували постраждалі регіони, створили в архіві штату центр обміну інформацією,

необхідною місцевим архівам для стабілізації ситуації [20].

Архіви Техасу сформувались упродовж іспанського (1731-1820), мексиканського (1821-1836), республіканського (1836-1845) періодів та за часів штату (з 1846). Найдавніші іспанські архіви відклались у містах Накогдочес (Nacogdoches), що було іспанським форпостом з 1716 р., та Сан-Антоніо де Бексар (Вехар), столиці Техасу у 1731-1836 рр. Іспанські архіви складаються з королівських указів, листів віцераю та віцекороля до губернатора Техаса, переписів населення, результатів виборів, документів воєнних кампаній, судових справ тощо. В архівах періоду республіки Техас збереглися документи уряду провінції Техас за часів його перебування у складі Мексиканської імперії (за 1835-1836 рр.); документи конвенції, на якій була проголошена незалежність Техасу, та документи про прийняття Конституції Техасу (за 1836 р.); матеріали дев'яти Конгресів Республіки Техас; угоди уряду Республіки Техас із урядами іноземних країн та індіанськими племенами; листування урядових департаментів Республіки та дипломатична переписка (за період 1836-1845 рр.); документи про конвенцію, на якій прийнято першу Конституцію штату Техас (за 1845 р.) тощо.

В архівах штату Техас відклались документи двадцяти одного скликання законодавчих зборів штату Техас (за 1846-1889 рр.); документи про прийняття першої Конституції штату часів Реконструкції та сучасної Конституції штату Техас; книги протоколів законодавчих органів Республіки і штату (за 1836-1900 рр.); документи переписів населення Техасу; документи про визначення кордонів, військові пости; матеріали, що висвітлюють стосунки з індіанськими племенами тощо. У Департаменті генерального ад'ютанта відклались списки солдат часів Техаської революції (1835-1836 рр., хоча значна частина цих списків згоріла 1855 р.); списки солдат Республіки Техас; списки службовців поліції і міліції часів Реконструкції (1865-1877 рр.); списки рейнджерів, фронтір-батальйонів (прикордонна служба), солдат національної гвардії і солдат – учасників іспано-американської війни (1898 р.), а також накази, листування та інші

документи. У Департаменті генерального контролера збереглися документи про сплату податків (за 1835-1900 рр.); листи фінансових агентів Республіки Техас; документи про випуск облігацій урядами Республіки і штату; митні реєстри, земельні кадастри, бухгалтерські книги, акти записів громадянського стану, документи про будівництво залізниць, специфікації, контракти, листування та інші документи про будівництво столиці штату Техас м. Остін; документи про виплату грошової компенсації військовослужбовцям часів Техаської революції та Республіки Техас. Також збереглися документи Верховного Суду Техасу, офісу Генерального аторнею, департаменту освіти, коледжів і шкіл [21].

Значна кількість техаських документів потрапила до архівів Іспанії, Мексики, Куби. Архіви Техасу страждали від мінливості долі. 1837 року архів Техасу евакуювали перед наступом мексиканців з Колумбії до Хьюстона, у 1839 році – до Остіна. У 1842 році Президент Семюель Хьюстон (Samuel Houston, 1793-1863, президент Республіки Техас у 1836-1838 та 1841-1844 рр.), побоюючись нового нападу мексиканців, наказав переховати архів у тимчасовій столиці Республіки м. Вашингтон-на-Бразосі. Однак, громадяни Остіну не віддали архів команді капітана Томаса Сміта (Thomas I. Smith), яка прибула вночі 30 грудня 1842 року забирати архів. Місис Енджеліна Еберлі (Angelina Eberly) розбудила усе місто і архів залишився у руках комітету городян. Він зберігався у будинку Е. Еберлі і був повернутий департаментам уряду, коли ті 1845 року знов розмістились у Остіні. Тричі у 1845, 1855 та 1881 рр. архів горів. Пожежа 1881 року знищила майже усі документи Офісу генерального аторнею [22].

Ще за часів Республіки Техас, 24 січня 1839 році, була створена Бібліотека для зберігання документів. Деякий час після закінчення Громадянської війни Бібліотека підпорядковувалась Департаменту штату. 1876 року засновано Департамент страхування, статистики й історії, структурним підрозділом якого стала Бібліотека. 1903 року до штату Бібліотеки уведено перекладача з іспанської мови і архівіста, що дало можливість прискорити

переклад документів, систематизацію і каталогізацію колекцій [23].

Значну роль у забезпеченні збереженості документів відіграв Університет штату Техас в Остіні. Документи Бексар-архіву довгий час зберігалися в адміністрації округу Бексар у незадовільних умовах. Професор історії Лестер Гладстоун Багбі (Lester Gladstone Bugbee, 1869-1902) доклав значних зусиль для передачі архіву до університету. Справа Бексар-архіву слухалась у суді, за рішенням якого 1899 року документи надійшли до університетської бібліотеки, крім тих, що підтверджували право власності на землю. Загальний обсяг документів Бексар-архіву складає чверть млн. аркушів [24]. Під керівництвом Багбі, який був одним із фундаторів Історичної асоціації штату Техас (заснована 1897 р.), її секретарем і скарбником, історики систематизували, описували, перекладали з іспанської на англійську мови і публікували документи Бексар-архіву [25].

1909 року законодавчі збори Техасу прийняли закон про концентрацію усіх історичних документів у Бібліотеці штату та створення Бібліотечної і Історичної комісії штату Техас як окремого департаменту. У Законі вказувалось, що бібліотекар повинен забезпечити повернення оригіналів документів з архівів зарубіжних країн, у тому числі з Мексики. При неможливості повернення оригіналів він мав здобувати їх аутентичні копії [26, с. 196]. Починаючи з 1909 року копіюванням документів займалися архівісти Бібліотеки, вчені Університету та члени Історичної асоціації штату Техас. Вони працювали у Британському «Public Records Office» (Національний архів Великобританії), Генеральному архіві Мексики «Archivo general de Mexico», Архіві уряду Сальтільо в штаті Коауїла (Мексика) «Archivo de Gobierno in Saltillo, Coahuila», архіві м. Матаморос, францисканському архіві у Мехіко (Мексика), Генеральному архіві Індій у м. Севільї «Archivo general de Indias» (Іспанія), Національному архіві Куби у Гавані «Cuban archives at Havana» [26, с. 196-197].

З 1891 року законодавчі збори щорічно виділяли кошти на придбання оригіналів документів (зазвичай виділялось від 500 до 1 тис. дол.). 1909 року по 10 тис. дол. законодавчі збори Техасу виділили для

придбання колекції Мірабо Бонапарта Ламара*, яка містила важливі документи з історії Техасу та родини Остінів за період 1789-1859 рр., та колекції Джона Хеннінгера Рейгана*, що включала матеріали за 1847-1905 рр. про громадське життя Техасу та про життя і діяльність самого колекціонера [26, с. 194-195]. Значна увага приділялась систематизації колекцій, укладанню каталогів, публікаціям збірників історичних джерел, в особливості архівів Накогдочеса та Бексару. Бібліотека штату ще з часів Республіки налагодила обмін книгами. Ешбел Сміт (Ashbel Smith, 1805-1886), посол Республіки Техас у Англії і Франції у 1842-1845 рр., домовився з Дж. Ньюмом, Бібліотекарем Британського парламенту, про обмін публікаціями між двома урядами. Після анексії Техасу і визнання його штатом, законодавчі збори штату прийняли закон про обмін копіями документів і книгами з Бібліотекою Конгресу США, виконавчими департаментами Союзу та іноземними країнами.

Бібліотечна і Архівна комісія, що на теперішній час є офіційним архівом штату Техас, заснована 1959 року, спочатку під назвою Історична комісія. Її організаційна структура включає шість відділів: 1) адміністрацію (бухгалтерія, служби управління грантами, друку, пошта); 2) відділ інформаційних технологій; 3) відділ управління документацією штату і місцевих адміністрацій (включає три підрозділи: надання консультацій урядовим установам штату і навчання, мікрофільмування, Центр документації штату (відкритий 1972 року)); 4) службу архівів і інформації (архів штату (забезпечує зберігання документів), служби читальних залів, каталогізації, генеалогічних досліджень, управління документацією і інформацією, регіональну бібліотеку і дослідницький центр Сема Хьюстона (відкритий 1977 року)); 5) відділ мережі бібліотек і бібліотечного розвитку (забезпечує доступ через Інтернет до бібліотечних зібрань, керує бібліотечними

програмами, надає консультації, керує і допомагає у роботі бібліотек різних типів); 6) програму звукових книг (забезпечує доступ до бібліотечних зібрань читачам з обмеженими можливостями). Очолює бібліотечну комісію Техасу виконавчий офіс під керівництвом директора/бібліотекаря штату [27].

Отже, у Луїзіані і Техасі були утворені найдавніші документальні комплекси і архівні установи у Сполучених Штатах: у Новому Орлеані виникнення архівів датується кінцем XVII ст., у містах Сан-Антоніо де Бексар та Накогдочес – початком XVIII ст. Під час зміни влади у Луїзіані і Техасі кожна сторона прагнула заволодіти архівами, внаслідок чого вони не представляють на теперішній час цілісних і повних документальних комплексів. Головна архівна проблема Луїзіані і Техасу полягає у розпорошеності історичної документальної спадщини по архівах Іспанії, Мексики, Куби, Великобританії, чисельних депозитаріях у США та приватних колекціях. Органи влади, члени історичних товариств і асоціацій, архівісти, бібліотекарі, вчені університетів вбачали своє основне завдання у виявленні, поверненні оригіналів або копіюванні документів колоніального періоду. Без документів колоніального періоду історія Луїзіані і Техасу ніколи не була б дослідженою у всій повноті і комплексності та не були б з'ясовані юридичні і земельні питання цих штатів.

Збирати архіви у Луїзіані почали члени Історичного товариства, значну роботу по копіюванню документів в архівах Іспанії провів Президент Товариства Чарльз Гайар. Наприкінці XIX ст. важливу роль почала відігравати Історична асоціація та Едвін Девіс, з ініціативи якого у складі університету засновано Департамент архівів і рукописів як офіційний архів штату Луїзіана (1935 р.), а згодом створено Архів і службу документації штату Луїзіана (1956 р.). Для відновлення колоніальної історії Луїзіані ключове значення мав проект по мікрофільмуванню і каталогізації документів Генерального архіву Індій у Севільї, реалізований університетом Лойоли Нового Орлеану. У Техасі архівами ще з часів Республіки традиційно опікувались

* Мірабо Бонапарт Ламар (Mirabeau Buonaparte Lamar, 1798-1859 рр., Президент Республіки Техас у 1838-1841 рр., відомий тим, що виділив землю під будівництво університету Техасу «А&М» та університету в Остіні).

* Джона Хеннінгера Рейгана (John Henninger Reagan, 1818-1905 рр., сенатора США та першого голови залізничної комісії Техасу).

органи влади. Для зберігання архівних документів 1839 року у Техасі засновано Бібліотеку, а 1959 р. – Бібліотечну і архівну комісію. Законодавчі збори Техасу виділяли кошти на копіювання та придбання архівних документів. Епохальним для архівної справи Техасу став 1909 рік: прийнято закон про концентрацію історичних документів у Бібліотеці штату, створено Бібліотечну й історичну комісію як самостійний департамент, з бюджету штату виділено значні за обсягом асигнування для придбання важливих для історії Техасу приватних колекцій і головне – на законодавчому рівні закріплено функцію бібліотекаря з виявлення і повернення оригіналів документів або здобуття їх автентичних копій у архівах зарубіжних країн. Провідну роль у врятуванні колоніальних архівів Техасу відіграв університет в Остіні, вчені якого під керівництвом Лестера Багбі забезпечили зберігання, систематизацію і описування Бексар-архіву.

На прикладі Луїзіани і Техасу спостерігається специфіка американських архівів і американської архівознавчої думки та їх відмінність від європейських. Європейські архіви майже цілковито є архівами оригіналів. Метрополії розглядали архіви американських колоній як свою власність, тому вони й розпорядились їх долею. Луїзіана і Техас лишилися без колоніальних документів. Пред'явити претензії щодо повернення оригіналів

Іспанії, Мексиці чи Кубі у США не було підстав. Отже, єдиний шлях, яким можливо було заповнити «білі плями» в історії пролягав через копіювання архівів. Для американців особливої важливості набула історична інформація і не мало значення, чи вона міститься в оригінальному документі, чи в копії. Архівісти не лише зберігають наявні в їх архівах документальні комплекси, а зосереджують свою увагу на їх поповненні копіями цінних історичних документів. Цю роботу історики і архівісти США проводять вже понад 100 років. Тому вони фокусують свою увагу на різного роду проектах з мікрофільмування або оцифровування документів, розробці і впровадженні жорстких стандартів мікрофільмів, цифрових копій, апаратури для їх виготовлення, питаннях автентичності копій, просуванні на міжнародній арені під час Міжнародних конгресів архівів ідеї обміну копіями мікрофільмів. Важливо, що органи влади у законодавчих актах підкреслили необхідність відновлення історичної документальної спадщини та забезпечили фінансуванням придбання архівами оригінальних колекцій та копіювання документів. Американські архівісти віддають перевагу інтересам істориків, поступаючись при цьому оригінальністю документів. Однак в цілому такий підхід архівів забезпечує інтереси істориків більш повною мірою, надаючи їм можливість вивчати історичні джерела в архівах власної країни.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. *Бржостовская Н.В.* Архивное дело в капиталистических странах. Лекции. – Историко-архивный институт, 1941 (машинопись с авторскими правками карандашом). – 45 с. СИФ ОЦНТИ ВНИИДАД (Москва), Инв. № бр. 356; *Бржостовская Н.В.* Архивное дело в странах Европы и Америки в период капитализма (от французской буржуазной революции конца XVIII в. до Первой мировой войны) / *Бржостовская Н.В.* Архивы и архивное дело в иностранных государствах (краткий конспект лекций для заочного факультета). Выпуск II. Под ред. проф. В.В.Максакова. – М., 1957. – 92 с. СИФ ОЦНТИ ВНИИДАД (Москва), Инв. № 3065; *Бржостовская Н.В.* Развитие архивного дела в новейшее время (1918-1960 гг.). (Конспект лекций для студентов заочного факультета МГИАИ) // Архивы и архивное дело в иностранных государствах. Выпуск III (машинопись). – М.: МГИАИ, кафедра истории и организации архивного дела, 1961. – 188 с. СИФ ОЦНТИ ВНИИДАД (Москва), Инв. № 3066; *Бржостовская Н.В.* Архивы и архивное дело в зарубежных странах (история и современная организация). Учебное пособие / Под ред. Ю.Ф.Кононова. – М.: МГИАИ, 1971. – 311 с.
2. *Baird Lori, Brousseau Marcel, Rose Amber.* Louisiana. The Pelican State. Texas. The Lone Star State / *Lori Baird, Marcel Brousseau, Amber Rose.* Fifty States. Every Question Answered. – New York: Metro Books, 2008. – P. 168-171, 182-185.
3. *Jumonville Florence M.* Chronology of Louisiana History / У книзі: *Louisiana History. An Annotated Bibliography.* Compiled by Florence M. Jumonville. – Westport: Greenwood Press, 2002. – P. XV-XXVI.

4. Аннексия Техаса / В книге: История США. В 4-х томах. Т.1 / Болховитинов Н.Н. (редактор), Альперович М.С., Иванов Р.Ф., Слезкин Л.Ю., Фурсенко А.А. – М.: Изд-во «Наука», 1983. – С. 326-340; *Потокова Н.В.* Аннексия Техаса Соединенными Штатами Америки, 1821-1845 гг. – Ростов-на-Дону: Изд-во Ростовского университета, 1986. – 164 с.
5. Очерки новой и новейшей истории США. В 2-х томах. Т. 1 / Под ред. Болховитинова Н.Н. – М.: Изд-во Академии Наук СССР, 1960. – С. 179-180.
6. *Lemmon Alfred E.* Trans-Mississippi States: Arkansas, California, Iowa, Louisiana, Minnesota, Missouri, Oregon, and Texas / *Jones H.G.* Historical Consciousness in the Early Republic. The Origins of State Historical Societies, Museums, and Collections, 1791-1861. – Chapel Hill: North Caroliniana Society, Inc. and North Carolina Collection, 1995. – P. 189.
7. *Campanella Catherina.* Images of America. Metairie. – Charleston, Chicago, Portsmouth, San Francisco, 2008. – P. 6-7.
8. University of Notre Dame Archives. – Diocese of Louisiana and the Floridas (1576-1803). – V-1-a D.S. Copy (Spanish). 1797 July 11. «Penalver names Francisco Brutin as archivist for the diocese of New Orleans, knowing that he has the necessary qualifications. By this document he receives the power and faculties required for the fulfillment of his duties. Father Isidro Quintero signs also as a secretary»; University of Notre Dame Archives. – Diocese of Louisiana and the Floridas (1576-1803). – V-1-a D.S. Copies 2pp. 4to. (Spanish). 1797 July 11. «Brutin appears before Penalver and swears that he will faithfully discharge his duties as archivist». 9. University of Notre Dame Archives. – Diocese of Louisiana and the Floridas (1576-1803). – V-3-j D.S. (Spanish) 3pp. folio. 1802 June 21. «Hassett grants the dispensation and necessary notice is to be given to the pastor of the (Cathedral). Fran(cis)co Bermudes acts as secretary».
9. *Lemmon Alfred E.* The Archival Legacy of Spanish Louisiana's Colonial Records // *American Archivist.* – 1992, Winter. – Vol. 55, № 1. – P. 142-155.
10. Archivo General de Simancas. Офіційний веб-сайт архіву: <http://www.mcu.es/archivos/MC/AGS/>
11. Archivo Histórico Nacional. Офіційний веб-сайт архіву: <http://www.mcu.es/archivos/MC/AHN/>
12. Archivo General de Indias. Офіційний веб-сайт архіву: <http://www.mcu.es/archivos/MC/AGI/>
13. Archivo Nacional de la República de Cuba. Офіційний веб-сайт архіву: <http://www.arnac.cu/>
14. *Dunlap L.W.* Louisiana Historical Society / *Leslie Whittaker Dunlap.* American Historical Societies, 1790-1860. – Madison, Wisconsin, 1944. – P. 159.
15. *King Grace.* The preservation of Louisiana History // *The North Carolina Historical Review.* – 1928, October. – Vol. V, № 4. – P. 363-371.
16. *Dunbar William H.* William Wirt Howe (1833-1909) // *Proceedings of the American Academy of Arts and Sciences.* – 1918, September. – Vol. 53. – P. 818-821.
17. *Lemmon E. Alfred.* Trans-Mississippi States: Arkansas, California, Iowa, Louisiana, Minnesota, Missouri, Oregon, and Texas / *Jones H.G.* Historical Consciousness in the Early Republic... – P. 189-191.
18. Henry Plauché Dart / *Dictionary of Louisiana Biography.* Louisiana Historical Association. URL: <http://lahistory.org/site21.php>
19. A Historical Sketch of the Louisiana State Archives [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.sos.la.gov/HistoricalResources/LearnAboutTheArchives/Pages/default.aspx>
20. *Smither H.* The Archives of Texas // *American Archivist.* – 1940, July. – Vol. 3, № 3. – P. 195-198.
21. *Winfrey Dorman H.* The Archive Wars in Texas // *American Archivist.* – 1960, October. – Vol. 23, № 3. – P. 431-437.
22. *Smither H.* The Archives of Texas // *American Archivist.* – 1940, July. – Vol. 3, № 3. – P. 187-200; Texas State Library and Archives Commission [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.tsl.state.tx.us/landing/archives.html>
23. *Wheat J.* Bexar Archives / *John Wheat* [Електронний ресурс] // Texas State Historical Association. Handbook of Texas Online. Режим доступу: <http://www.tshaonline.org/handbook/online/articles/lcb02>
24. *Barker E. C.* Lester Gladstone Bugbee / *Eugene C. Barker* [Електронний ресурс] // Texas State Historical Association. Handbook of Texas Online. Режим доступу: <http://www.tshaonline.org/handbook/online/articles/fbu15>
25. *Smither H.* The Archives of Texas // *American Archivist.* – 1940, July. – Vol. 3, № 3. – P. 187-200.
26. *Smither Harriet.* The Archives of Texas... – P.187-200; The History of the Texas State Library and Archives Commission [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.tsl.state.tx.us/agency/history.html>

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Боряк Г. В.*, д.і.н., проф.; *Сінкевич Є. Г.*, д.і.н., проф.